

Lana Banić
Filozofski fakultet u Osijeku
Odsjek za engleski jezik i književnost
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Ridendo dicere verum - Pravo lice engleske srednjovjekovne Crkve u Chaucerovim Canterburyjskim pričama

Sažetak

Ovaj će rad analizirati likove Canterburyjskih priča koji su pripadnici crkvenih redova ili su svojim zanimanjima usko povezani uz njih te će tom analizom pokušati prikazati kritiku koju je jedan od najvećih i najbitnijih pisaca engleske književnosti Geoffrey Chaucer uputio engleskoj srednjovjekovnoj Crkvi. Cilj je ovoga rada pokazati i potvrditi kako književnost može biti odličan saveznik historiografiji u ilustriranju i boljem shvaćanju povijesti. Pokazat će se kako su svi crkveni poroci i iskrivljenost nauka prisutni u engleskoj Crkvi u srednjem vijeku, a koji su dijelom i historiografskih istraživanja i historiografije kao znanosti, implementirani u likove iz Canterburyjskih priča te da čitanjem toga djela čitatelj zapravo svjedoči realnom prikazu povijesti kanaliziranom kroz humor i cinizam.

Ključne riječi: Geoffrey Chaucer, *Canterburyjske priče*, kritika Crkve, srednji vijek

Uvod

Ridendo dicere verum – smijući se reći istinu. U ovom se radu spaja mnogo toga – latinska izreka sa stvaralaštvom Geoffreya Chaucera i kritiziranjem engleske Crkve u srednjem vijeku, smijeh i kritika, historiografija i književnost. Prvenstveno, cilj je ovoga rada pokazati kako književnost može biti odličan dodatak historiografiji u boljem razumijevanju, približavanju i vizualiziranju povijesti. Bitno je napomenuti kako pisce u tom kontekstu treba promatrati kao svjedoke svoga vremena te da su njihova djela svjedočanstva iz prve ruke, što se znatno razlikuje od zaključaka donesenih puno godina nakon od ljudi koji svijet promatraju kroz prizmu nekog potpuno drugog doba. U ovom će se radu analizirati kritika engleske srednjovjekovne Crkve koju je Geoffrey Chaucer u svojim *Canterburyjskim pričama*

naizgled s nevjerojatnom lakoćom i vješto implementirao u likove, spajajući pritom pitak, jednostavan, humorističan i ciničan stil pisanja i svoje besprijeorno razumijevanje engleskog srednjovjekovnog društva. Drugim riječima, smijući se, donio je cjelovitu sliku cijelog jednog velikog i iznimno bitnog sloja tadašnjega engleskog društva. Ovaj će rad analizom likova iz *Canterburyjskih priča*, koji su bili pripadnici crkvenih redova ili se bavili zanimanjima usko vezanima uz njih, pokušati izgraditi i na kraju prikazati zaokruženu kritiku koju je Chaucer u svom djelu uputio Crkvi.

Tko je bio Geoffrey Chaucer?

Godine 1342. ili 1343. u glavnom gradu Ujedinjenog Kraljevstva Londonu rođen je Geoffrey Chaucer. U kontekstu ovoga rada najbitnije je naglasiti kako je Chaucer bio jedan od istaknutijih engleskih pjesnika i književnika prije Shakespearea, a važno je spomenuti i da je ostvario velik doprinos razvoju engleskoga jezika (Geoffrey Chaucer, *Encyclopedia Britannica*, 2024). Naime, od tri razdoblja njegova stvaralaštva, prva dva (francusko i talijansko) obilježena su prijevodima značajnih djela, kao što su *Roman o Ruži*, *Knjiga o vojvotkinji* te Boettijeva *Utjeha filozofije*. Osim djelovanja na područjima književnosti i jezikoslovlja Chaucer je za života obnašao dužnost na mnogim položajima važnima za tadašnje englesko društvo. Svestrani je književnik tako bio vojnik, diplomat, državni činovnik, pa čak i sudac (Chaucer, Geoffrey, *Hrvatska enciklopedija*). Zbog svoje svestranosti, sposobnosti i neprestane želje za aktivnim sudjelovanjem u društvu bio je cijenjen, poštovan i ugledan član engleskog srednjovjekovnog društva, a o tome govori i činjenica da je bio u milosti svih triju kraljeva koji su se smijenili za njegova života - Eduarda III., Rikarda II. i Henrika IV. Njegovo je stvaralaštvo prepoznatljivo po osebnom stilu koji kombinira humor s važnim i aktualnim filozofskim

pitanjima (Geoffrey Chaucer, *Encyclopedia Britannica*, 2024). Neka su od njegovih poznatiji djela *Troilo i Kresida*, *Ptičji Sabor*, *Kuća slave* i *Legenda o dobrim ženama*, ali najzapaženije su ipak *Canterburyjske priče*. U tom djelu Chaucer pokazuje vještinu vjernog i detaljnog portretiranja engleskog srednjovjekovnog društva, zbog čega je spomenuto djelo i okosnica ovog rada. Geoffrey Chaucer umro je u svom rodnom gradu Londonu 25. listopada 1400. godine, ostavivši engleskom društvu i kulturi bogato naslijeđe (Chaucer, Geoffrey, *Hrvatska enciklopedija*).

Što su *Canterburyjske priče*?

Canterburyjske priče uokvirena su zbirka novela nastalih pod Boccacciovim utjecajem, iako je Chaucer tematiku prilagodio engleskom srednjovjekovnom društvu te tako djelo tematizira suvremenu englesku društvenu svakodnevicu, a Chaucer je teme preuzimao i iz književne tradicije, mitologije i folklora (Chaucer, Geoffrey, *Hrvatska enciklopedija*). Okvir zbirke čini hodočašće u svetište Thomasa Becketa, koje je smješteno u Canterburyu, odnosno Kentu. Na hodočašće kreće 30 hodočasnika koji se nalaze u krčmi kod Kaputa te im Krčmar daje izazov – na putu prema Canterburyju, kao i na putu nazad, svaki hodočasnik priča dvije priče o svojim dogodovštinama te po povratku onaj koji je ljude najbolje zabavio, u krčmi pije i jede na račun svih ostalih. U djelu hodočasnici iz različitih slojeva društva pričaju 24 kratke priče i time oslikavaju svoja zanimanja. Priče pripadaju različitim književnim žanrovima pa se tako mogu naći legende, basne, fabliaui, čak i alkemičarski računi (*The Canterbury Tales*, *Britannica*). U različitosti književnih žanrova priča, samoj uokvirenosti zbirke te u narativnom zadatku koji likovi dobivaju ogledaju se sličnosti s Boccacciovim *Dekameronom*. Nadalje, valja istaknuti kako hodočasnici nemaju imena i zapravo ne predstavljaju pojedince, već upravo svaki predstavlja svoj sloj društva i svoja zanimanja. Tako su nazvani primjerice Odvjetnik, Štitonoša, Redovnik, Liječnik, Nadstojnica, Tesar... Kad se sve priče skupe dobiva se vrlo vjeran portret srednjovjekovnog engleskog društva. Također, dobiva se i humorom zamaskirana kritika i satira tog istog društvenog okruženja spojena s „tragičnošću u oslikavanju ljudske sudbine promatrane u kontekstu odnosa vrlina i poroka zemaljskoga svijeta prema duhovnim osobinama božanskoga” (Chaucer, Geoffrey, *Hrvatska enciklopedija*). Vrijedi naglasiti kako se Chaucerova poruka i poanta ovog djela daju bez problema iščitati i u ovom ostvaraju, uzevši u obzir da ne donose svi hodočasnici nakon *Općeg proslova* svoje priče i da je povratak s hodočašća zapravo potpuno izostavljen.

What's up srednjovjekovna Engleska? – društveno-povijesni kontekst

U laičkom se svijetu nerijetko, ako ne i najčešće, pri samom spomenu srednjega vijeka može čuti sintagma „mračno doba”. Ta se predrasuda vezana za srednji vijek nadvila nad svih 1000 godina toga razdoblja, a primjenjuje se i na sve europske države – u očima ljudi koji se ne bave poviješću u srednjem vijeku u cijeloj Europi nije bilo nijednog svijetlog trenutka. Povjesničari, s druge strane, zaziru od takvog isključivog etiketiranja srednjeg vijeka te su skloniji racionalnom sagledavanju dobrih i loših strana ovoga izrazito dugog povijesnog razdoblja. U sklopu ovog rada naglasak će biti na rasvjetljavanju društveno-povijesnog konteksta engleskog srednjovjekovlja s obzirom na to da su temelj rada Chaucerove *Canterburyjske priče*. Naime, kako je rečeno da je sa znanstvenog stajališta razdoblje potrebno promatrati uzevši u obzir i njegove dobre i njegove loše strane, takav je pristup moguće naći kod Coghilla (1977: 9), koji prvo izdvaja dobre strane srednjeg vijeka u Engleskoj: „To je također bilo razdoblje koje je voljelo učenje, vrijeme utemeljenja fakulteta. Devet novih osnovano je unutar stoljeća, četiri na Oxfordu i pet na Cambridgeu”. Isti autor odmah po navođenju pozitivnih i svijetlih strana ovoga razdoblja iznosi i ono negativno: „Paradokse trebamo shvatiti najbolje što možemo. Isto to razdoblje naše prve i na neki način najbolje kulture bilo je također i najveće razdoblje kuge, siromaštva, pobuna, ratova (kako međunarodnih, tako i građanskih), političkih ubojstava, hereze i Zapadnog raskola” (Coghill, 1977: 9). Naravno, Crkva je u tih 1000 godina odigrala jako veliku, ako ne i najbitniju ulogu, čineći okosnicu društva. Međutim, zbog određenih vidova svoga tadašnjeg djelovanja Crkva nije izbjegla doći na metu žestokih kritika, kako svojih suvremenika, između ostalih i Chaucera, tako i mnogih znanstvenika i povjesničara od srednjeg vijeka pa sve do danas. Osim zbog Zapadnog raskola, koji je kršio mnoga crkvena učenja i moralna načela te poljuljao stabilnost tadašnje Crkve, i borbe s hereticima, Crkvu se kritiziralo i zbog indulgencija iliti naplaćivanja oprosta grijeha. Praksa koja se suprotstavlja temeljnim vrijednostima Crkve bila je sveprisutna, a prema Shaffernu (2006) oprost nije davan samo u zamjenu za novac, već je grešnik mogao odraditi humanitarni rad, donirati Crkvi materijal i pomoći pri građevinskim radovima. Isti autor (2006: 50) navodi kako su oprosničari u engleskoj historiografiji i književnosti dugo bili povezivani s pohlepom, prevarama, eksploatacijom i nasiljem, ali, s druge strane, tvrdi kako postoje dokazi da su crkvene vlasti kontrolirale oprosničarske aktivnosti puno vještije no što se to danas vjeruje. Unatoč stajalištima kasnijih povjesničara i

znanstvenika o moralu i nemoralu engleske Crkve srednjeg vijeka, najbolji su i najpouzdaniji dokazi o pravom stanju crkvenog morala zabilježeni upravo u tekstovima i djelima srednjovjekovnih suvremenika. Stoga će se crkveni moral u srednjovjekovnoj Engleskoj u ovome radu ispitati na temelju *Canterburyjskih priča* Geoffreya Chaucera.

Kritika engleske srednjovjekovne Crkve u *Canterburyjskim pričama* Geoffreya Chaucera

U *Općem proslovu Canterburyjskih priča* predstavljeno je sedam likova koji su u crkvenoj službi ili je njihovo djelovanje usko vezano uz djelovanje Crkve. Ti su likovi Nadstojnica, Dumna, Redovnik, Fratar, Župnik iz grada, Sprovodnik i Oprosničar. Dva lika iz crkvenih redova nisu predstavljena u *Općem proslovu*, ali donose svoje priče. To su Druga redovnica i Opatički svećenik.

Nadstojnica

Nadstojničin lik prvi je po redu lik u crkvenoj službi predstavljen u *Općem proslovu*. Već se iz njezinog lika dalo naslutiti da će Chaucerov portret Crkve u *Canterburyjskim pričama* biti satiričan i protkan inteligentnim, ali i humorističnim cinizmom. Nadstojnica je na početku predstavljena kao elegantna dama ugodnog glasa i vedrog smješka te joj je nadjenuto ime *gospa Egelentina*. Mila je, zabavna i draga te poznaje sve manire i pravila lijepog ponašanja, njezine su velike vrline uljudnost i pristojnost. Međutim, kako njezin opis ide dalje, moguće je primijetiti neobične osobine za jednu nadstojnicu samostana, ženu u svetoj službi: „Trudila se da usvoji svu modu / Dvorsku, da bude otmjena u hodu / I stoga svakog poštovanja vrijedna” (Chaucer, 2004: 10). Za razliku od uljudnosti i pristojnosti, koje su maniri koje se i očekuje od ljudi koji žive u Božjoj službi, trud oko mode i otmjenosti, tim više smatrajući takva svoja nastojanja vrijednima poštovanja, nije u skladu sa skromnosti i pokornosti crkvenih službenika na kakve smo naviknuli ili barem njih očekujemo kao ideal. U tim je stihovima prvi put najavljena Nadstojničina sklonost svjetovnom i prolaznom, štoviše hedonizmu i lagodnom životu, ali je pokazano i njezino razumijevanje društva i onoga što se u njemu smatra vrijednim. Nadalje, o Nadstojnici se govori kao o ženi samilosnog srca, koja suosjećanja ima osobito prema životinjama te im voli pomagati i braniti ih, ali je iz stihova vidljivo da je od sline ljubavi prema njima sklona i pretjerivanju: „Hranila mnoge psiće vam je ona / Pečenim mesom, mlijekom, kruhom bijelim” (Chaucer, 2004: 11). Potrebno je shvatiti kako je u vrijeme srednjeg vijeka hrana kakvu je ona davala životinjama bila premija i za ljude pa je, osim činjenice da je tom hranom prije mogla

pomoći ljudima nego priuštiti pretjerano hedonistički život psima (nije im sve to potrebno), sporna i činjenica da je ona takvu hranu da bi je dala životinjama najprije i sama morala posjedovati i imati je i više nego dovoljno za svoje potrebe. Navedeno ponovno upućuje na to da su crkveni službenici živjeli neproporcionalno lagodnim životima naspram drugih ljudi, običnog puka. Potonje rečenom svjedoče i sljedeći stihovi: „Krunica bje od krasnih koralja / I krupnog zrnja u zelenoj boji / Sa medaljonom od zlata, u koji / Urezano bje s krunom slovo A, / A pod njim: Amor vincit omnia” (Chaucer, 2004: 11). Samo je Nadstojničina krunica bila izrađena od najfinijih i najskupljih materijala, a prije ovoga citata navedeno je i kako Nadstojnica građom nije bila sitna, što ponovno pozornost skreće na kvalitetnu prehranu koju su si pripadnici crkve mogli priuštiti. Još jedan detalj, koji je zapravo suptilno naglašen jer ga je Chaucer stavio na kraj stiha, jest natpis na medaljonu, u prijevodu „ljubav sve pobjeđuje”. Ostaje nerazjašnjeno kakva je to ljubav, je li svjetovna ili ona prema Bogu, ali čitatelj je isprovociran pomisliti da je u pitanju možda i prva vrsta ljubavi, uzevši u obzir Nadstojničine svjetovne sklonosti i ciničan prikaz njezinog neokaljanog morala. U dosadašnjoj su analizi izdvojene najbitnije stavke Nadstojničina opisa iz *Općeg proslova*, no najveće košenje njezinih stajališta s učenjima Crkve do izražaja dolazi tek u njezinoj priči: „...priča o malenom kleriku na prvu zadovoljava, a zatim potresno krši njezinu naklonost prema malenima i bespomoćnima, pozivajući na osvetu zlotvorima razmjernu njezinom akumuliranom bijesu” (Owen, 1955: 232). Naime, u priči su Židovi ubili nevinog dječaka kršćanina, ali umjesto da kao pripadnica redova Crkve Nadstojnica moli za njih da ih Bog izbavi od zla ili što slično, ona priželjkuje krvavu osvetu. Iz svega navedenoga da se primijetiti kako je dobar dio crkvenog licemjerja ocrtan već u prvom navedenom liku iz crkvenih redova.

Redovnik

Lik Redovnika sljedeći je lik iz crkvenih redova koji se pojavljuje u *Općem proslovu*. Za njega je prvo navedeno kako je valjan i častan, ali odmah nakon toga počinje se opisivati njegova strast prema lovu i jahanju: „U štali bje mu divnih konja mnogo / Pa kad je jaho čulo bi se glasno / Zveckanje uzda u vjetru mu, jasno / I snažno ko što bješe zvona zvon / U samostanu gdje bje prior on” (Chaucer, 2004: 11). Nadalje, primjećuje se osobina slična Nadstojničinoj: „Taj pravila ni Benedikta svetog, Ni Maura, a posebice ne tog, / Jer stara, stroga bjehu, nije štio, / S novim je svijetom u korak biti htio” (Chaucer, 2004: 11). Redovnik nije previše mario za strog crkveni nauk, već su mu draže bile svjetovne stvari i aktivnosti u kojima može uživati, a koje mu uz to osiguravaju zavidnu poziciju

u društvu. On najveći užitak nalazi na slobodi, izvan samostana i ne vidi smisao u teškom radu, ako se može drugačije, a svoj hedonizam opravdava mislju da se svijetu ne može služiti unutar samostanskih zidina. Redovnik je također bio ljubitelj skupocjene mode: „Rukavi, spazih, bjehu opšiveni / Sivim mu krznom što se vrlo cijeni; / Da pričvrsti kukuljaču, pod grlo / Pribo bje zlatnu iglu lijepu vrlo, / Na kojoj čvor bje, znak za ljubav tajnu” (Chaucer, 2004: 12). Slično kao i kod Nadstojnice, na kraju se stiha implicira postojanje tajne ljubavi, svjetovne naravno, a i Redovnik je građom odavao kako se dobro hrani jer je bio krupan i dobrog držanja. Reiss (1968: 257) također navodi kako se Redovnikov lov može i dublje tumačiti. Naime, smatra kako lov i galop koji se spominju u stihovima imaju seksualnu konotaciju te da se cijela priča o lovu može prenijeti na još višu razinu. Autor tvrdi kako se male životinje koje se spominju u kontekstu lova mogu tumačiti u kontekstu Venerine ljubavi te da su u srednjovjekovnoj ikonografiji bile simbol razvratnosti. Dakle, Redovnik je još jedan lik iz crkvenih redova koji na površinskoj i dubinskoj razini ukazuje na iskvarenost i licemjerje engleske srednjovjekovne Crkve.

Fratar

Ni za lik Fratra nije trebalo više od nekoliko stihova da njegova prvotna predodžba kao veselog čovjeka punog duha, za kojeg možda još ima nade da živi u skladu s crkvenim naukom, ne padne u vodu: „Kad četiri bi reda sva u zbor / Skupio, tračat ko on znao ne bi / Nitko, nit znao koliko, sve sebi / Za račun, cura vjenčao bje, sreda” (Chaucer, 2004: 12). Osim što je imao dozvolu za vjenčavanje, on je bio veliki ljubitelj glasina i tračeva, što upućuje na to da ga je više zanimalo život posvećen ljudima nego Bogu, i to ne u plemenitom smislu. Osim što je bio omiljen u muškom društvu, Fratar je bio i miljenik žena: „Omiljen bje i domać, reče tako, / Kod posjednika u toj župi jako, / I gospi vrlih svih iz mjesta svoga,” (Chaucer, 2004: 12). Nadalje, od svog je Reda dobio i dozvolu za ispovijedanje, a njemu nije bilo mrsko uzeti i štogod zauzvrat: „Jer kada čovjek fratru štogod pruži, / Znači da ima, da ga sreća služi; / Kad netko daje, znao je on, daje / Zbog toga što je grešan pa se kaje; / Jer mnogi srca tvrdoga su, znate, / I ne plaču, al stog u sebi pate. / Umjesto patnje, put je mnogo kraći / Šaćicu srebra ubogoj dat Braći” (Chaucer, 2004: 13). Dakle, Fratar je i lik koji provodi jednu od najkritiziranih praksi engleske srednjovjekovne Crkve – naplaćivanje oprosta grijeha. Dalje se u tekstu navodi koliko je Fratru značila zabava – bio je veseljak, znao pjevati i svirati lutnju te je znao sve krčme u svakom gradu. Kako stihovi dalje odmiču, čitatelju lik Fratra sve više moralno tone u očima, pa se tako spominje kako je znao i gazde krčama, ali još

vprije krčmarice. Također, njegova je figura opisana kao jaka, što opet ukazuje na vjerojatnu neumjeranost u jelu i piću. Nakon toga slijede potresni stihovi: „Za gubavce i prosjake čut nije / Htio jer ugled bje mu iznad svega, / Stog nije bilo dolično za njega / Da s gubavcima jednim ima posla. / Dobitka nema u tom, nije osla / Siso da s tim se šlajmom družiti stane, / Već s bogatima, s trgovcima hrane” (Chaucer, 2004: 13). Zbog ovih je stihova, u kojima je prikazana krajnja koristoljubivost i manjak savjesti i suosjećanja, lik Fratra jedan od najbrutalnijih i najekstremnijih prikaza iskvarenosti srednjovjekovne engleske Crkve u *Canterburyjskim pričama*. Toj slici doprinosi i licemjerje primjetno u njegovom proslavu i priči, kad se sukobi sa Sprovođnikom i ispriča priču u kojoj kritizira njegov loš moral – on je bio bludnik, preljubnik, živio je od ucjena, primao mito... Priču završava stihovima u kojima se dušebrižnički obraća publici: „Stog u svom srcu prikupite snagu / Da oduprete paklu se, i vragu. / Premda je jači, ne može vas raniti / Jer Krist, vaš vitez, od njega će vas braniti, / A sprovođnici nek se za sve pravo / Pokaju, dok ih ne odnese đavo!” (Chaucer, 2004: 202). U liku Fratra sjedinjuju se svi najstereotipniji vidovi poročnosti pripadnika crkvenih redova, kako u srednjem vijeku, tako i danas. Ovaj je lik primjer čovjeka u svetoj službi koji u nju nije stupio jer je osjetio poziv, nego isključivo kako bi se okoristio položajem – okrećući se samo svjetovnom iskorištava materijalne pogodnosti i uživa dobar ugled.

Župnik iz grada

Župnik iz grada lik je koji se uz Dumnu ne uklapa u portretiranje iskvarenosti engleske srednjovjekovne Crkve. Naprotiv, on je primjer kako bi jedan čovjek, koji je u svetu službu stupio zbog poziva, trebao živjeti: „Ubog on ŽUPNIK bijaše iz GRADA, / Al bogat svetim mislima i činom. / Učen bje on i obdaren vrlinom; / Kristov je nauk širio pun žara, / Vodeći župu svoju s mnogo mara. / ... / Bio je primjer lijep za svoje stado, / Da prvo tvori, a da potom zbori» (Chaucer, 2004: 19). U njegovu se proslavu i priči također ne može pronaći ništa što je u suprotnosti s crkvenim naukom, skromnim i poniznim životom. Lik Župnika iz grada možemo protumačiti kao iznimku od pravila, odnosno kao svijetlu točku u korumpiranom sustavu. Koliko god da ljudi iskrive neko vjerovanje, sustav vrijednosti ili nauk kako bi navedeno podredili sebi i okoristili se, uvijek će biti onih koji će se držati onog iskonskog i neiskvarenog kako bi sačuvali vlastitu savjest.

Sprovođnik

Lik Sprovođnika jedan je od likova koji nisu u crkvenoj službi, ali su njihova zanimanja usko povezana

uz Crkvu. U ovom slučaju, što se zapravo doznaje iz Fratrove priče, Sprovođnikov je zadatak privoditi grešnike sudu, ali on najprije ubire novac za sebe i svog gospodara, uglednog arhiđakona. Pri tom je više novca ipak odlazilo Sprovođniku: „Lupež je, pravi lupež baš je bio; / Svom gospodaru pol je novca krio. / On bješe, ako hoćete to znat, / I sprovođnik i razvratnik i tat” (Chaucer, 2004: 194). U svemu uvijek gleda samo vlastitu korist, bavi se ucjenama i svim vrstama zla, ali u tome na vidi veći problem: „Spreman sam uzet bilo što, zacijelo, / Ako preteško nije il prevrelo. / Ako što mogu dobiti s par riječi, / Zašto da savjet u tome me priječi. / Bez ucjena bih bio vrlo bijedan, / Al sve to grijeh je jedva kazne vrijedan. / Samilost mi ni savjest smetnja nisu; / Nek prokleti ispovjednici svi su” (Chaucer, 2004: 196). Sprovođnik Fratrui dakako ne ostaje dužan za javno blaćenje pa svoju priču usmjerava upravo protiv frataru. U *Općem proslavu* opisana je i Sprovođnikova neugodna vanjština: „SPROVOĐNIK jedan bješe tamo s nama, / S licem ko kerub, crven poput plama, / Očiju uskih, krastav kao žabac. / Vatren on bješe, bludan kao vrabac, / Obrva crni, čirast, štire brade; / Plašiti djecu licem svojim znade” (Chaucer, 2004: 23). Kod ovog lika nepostojanje amoralnost, podmuklost, poročnost i zloba ogledaju se i na površini te su njegova vanjština i unutrašnjost potpuno usklađeni. Uz to, vrijedi naglasiti da iako nije u crkvenoj službi, ovaj je lik groteskno iskvaren produžetak također korumpiranog crkvenog sustava srednjovjekovne Engleske.

Oprosničar

Zajedno sa Sprovođnikom jahao je Oprosničar, koji je bio njegov predani sudrug. Već se iz toga može naslutiti da ni Oprosničarev moral nije uzorit. U *Općem proslavu* također je prvo opisuje Oprosničareva vanjština, koja nije puno ugodnija od Sprovođnikove: „Oprosničaru kosa ravna, žuta / Ko vosak bje, i poput lana kruta; / Uvojci meki, jadni poput slame, / Pokrivali su njemu svako rame, / Prorijetki posve, dlaka jedna-dvije” (Chaucer, 2004: 24). Oprosničareva se vanjština, kao i Sprovođnikova, slagala s njegovom unutrašnjošću. Naime, on je ljudima prodavao obične predmete pod krinkom da oni posjeduju čudotvorne moći i da su pripadali svetcima pa da im mogu pomoći: „Jastučnicu u torbi on je krio, / Reče da svete Djeve to je veo; / Da ima komad jedra, on se kleo, / Pod kojim sveti Petar hodat stade / Morem, dok Isus ruku mu ne dade” (Chaucer, 2004: 24). U proslavu svoje priče Oprosničar ne skriva da je pokvaren i ne uljepšava koliko je gadjljivo proračunat: „Apostolski primjer ja slijedit neću; / Novca i vune, sira, žita vreću / Hoću, od sluge najjadnijeg, cijelu, / Od udove najbjednije u selu, / Iako dijete od gladi joj mrije” (Chaucer, 2004: 346). Vidljivo je

kako ni Oprosničar nema nimalo morala ni suosjećajnosti, a proslav svoje priče priča kao da se time ponosi, na tragu čega je i Shaffern (2006: 52): „Chaucerov Oprosničar, koji je propovijedao u ime bolnice u Charing Crossu u Londonu, hvalio se da je svladao umijeće šikaniranja i prijevare. Besramno je promovirao svoju dobrobit na račun lakovjernih. Ovaj šarlatan, naoružan krivotvorenim dokumentima i lažnim relikvijama, čak je prakticirao svoje prijevare s propovjedaonice”. U svojoj pak priči licemjerno govori o grešnicima i njihove grijehe naziva gnjusima i jadnima, a na kraju poziva ljude da mu daju srebra i drugih dobara kako bi ih odriješio od svih tih grijeha i kako bi oni bezbrižno otišli u raj. Lik Oprosničara tipični je primjer zarađivanja na ljudskoj muci i slabostima.

Dumna, Druga redovnica i Opatički svećenik

Na kraju, spomenut će se tri lika koja nisu dovoljno razrađena da bi dobili svoja potpoglavlja. Naime, u *Općem proslavu* lik Dumne nije detaljnije opisan osim što je za njega rečeno da putuje s Nadstojnicom, čija je kapelanka, te da je u tom trenutku bila s još tri popa. Nakon *Općeg proslava* lik Dumne ne donosi priču, ali svoju priču ima još jedan ženski lik, a to je Druga redovnica, koja se pak ne pojavljuje u *Općem proslavu*. Ona u svojoj priči također ne iznosi bilo što što bi se moglo tumačiti u kontekstu kritike engleske srednjovjekovne Crkve, već donosi priču o Ceciliji mučenici. U cijeloj toj priči ne saznajemo ništa o samom liku Druge redovnice pa ni taj lik neće podleći analizi u ovome radu. U *Općem proslavu* također nije spomenut, ali svoju priču donosi Opatički svećenik. U proslavu se njegove priče na njega referira kao na dragog i dobrog svećenika, ali u njegovoj priči ne saznajemo ništa više o njegovom karakteru.

Zaključak

Zaključno se o ovome radu može reći prvenstveno kako je još jednom dokazano da književnost može biti jako dobar saveznik u shvaćanju povijesti te da pisce treba tretirati kao svjedoke svoga vremena. Naime, u ovome je radu kroz prizmu likova iz *Canterburyskih priča* portretiran cijeli jedan društveni sloj, a to su crkveni redovi srednjovjekovne Engleske i njihovi svjetovni produžetci. Geoffrey Chaucer, koji je za cijelog života bio aktivan član društva, ugledan i cijenjen, pokazao je da je kroz svoj društveni angažman društvo i načine na koje funkcionira izvrsno upoznao i razumio. U svojoj je zbirci uokvirenih novela koja se sastoji od 24 kratke priče raznih žanrova prikazao, između ostalog, mračne strane srednjovjekovne engleske Crkve, odnosno sve ono negativno što se

tadašnjoj Crkvi pripisuje i u historiografiji. Glavne su od tih negativnih strana licemjerje, iskrivljenost crkvenog nauka, koristoljublje, indulgencije odnosno naplaćivanje oprosta grijeha, rastrošnost i razvratnost. U *Canterburyjskim pričama* u *Općem proslavu* pojavljuje se sedam likova koji su pripadnici crkvenih redova ili djelovanjem usko vezani uz njih, a svoje priče donose još dvoje takvih likova koji se u *Općem proslavu* ne spominju. Svi su ti likovi obrađeni i u ovome radu te je na temelju njih protumačena kritika koju je Crkvi uputio Geoffrey Chaucer. Na likovima Nadstojnice, Redovnika, Fratra, Sprovodnika i Oprosničara primjetna je neutaživa želja za ugledom, položajem u društvu, materijalnim, svjetovnim i zemaljskim užitcima, odnosno za svim onim što nije u fokusu crkvenog nauka ili se u potpunosti kosi s njim. Uz to, osobito kod likova Nadstojnice, Fratra, Sprovodnika i Oprosničara lako se uočava nedostatak suosjećanja i morala, a kod zadnja tri lika sklonost prevari. Likovi Dumne, Druge redovnice i Opatičkog svećenika nisu dovoljno karakterno razrađeni pa nisu podlegli analizi u ovome radu, dok je jedini lik koji živi u potpunosti u skladu s crkvenim naukom Župnik iz grada. Naspram petero likova koji su nepovratno ukaljali ugled pripadnika tadašnje engleske Crkve, Župnik iz grada svojim moralom nije uspio popraviti sliku i napraviti im protutežu. Dakle, analizirajući sve likove u crkvenoj službi ili povezanih uz nju u ovoj zbirci uokvirenih novela, dobiva se cjelovita i vrlo vjerna slika stanja engleske Crkve u srednjem vijeku te se kroz inteligentan spoj humora i cinizma iščitava i kritika koju je Crkvi uputio jedan od najvećih engleskih književnika – Geoffrey Chaucer.

Summary

Ridendo dicere verum – The True Face of the Medieval English Church in Chaucer's Canterbury Tales

This paper analyzes the characters from The Canterbury Tales who belong to monastic orders or are closely associated with them through their professions. Through this analysis, it aims to highlight the critique that one of the greatest and most important authors of English literature, Geoffrey Chaucer, directed at the medieval English Church. The aim of this paper is to demonstrate and confirm

that literature can be an excellent ally to historiography in illustrating and deepening our understanding of history. It will be shown that all the ecclesiastical vices and distortions of doctrine present in the English Church during the Middle Ages—elements also explored through historiographical research and historiography as a discipline—are embodied in the characters of The Canterbury Tales, and that by reading this work, the reader is, in fact, witnessing a realistic portrayal of history conveyed through humor and cynicism.

Keywords: Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales*, critique of the Church, Middle Ages

Popis literature

1. Chaucer, Geoffrey. „Canterburyjske priče”. Globus media d. o. o., Zagreb, 2004.
2. Chaucer, Geoffrey. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. Pristupljeno 15.3.2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/chaucer-geoffrey>>.
3. Coghill, Nevill. „Geoffrey Chaucer; Writers & Their Work”. Longman, 1977.
4. Lumiansky, R.M.. “Geoffrey Chaucer”. Encyclopedia Britannica, 7 Mar. 2024, <https://www.britannica.com/biography/Geoffrey-Chaucer>. Accessed 15 March 2024.
5. Owen, Charles A. “Morality as a Comic Motif in the Canterbury Tales.” College English, vol. 16, no. 4, 1955, pp. 226–32. JSTOR, <https://doi.org/10.2307/372585>. Accessed 15 Mar. 2024.
6. Reiss, Edmund. “The Symbolic Surface of the ‘Canterbury Tales’: The Monk’s Portrait. Part I.” The Chaucer Review, vol. 2, no. 4, 1968, pp. 254–72. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/25093060>. Accessed 15 Mar. 2024.
7. Shaffern, Robert W. “The Pardoner’s Promises: Preaching and Policing Indulgences in the Fourteenth-Century English Church.” The Historian, vol. 68, no. 1, 2006, pp. 49–65. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/24453492>. Accessed 15 Mar. 2024.